

Усе це свідчить про структурну вразливість реалізації політик захисту споживачів фінансових послуг в Україні.

Список використаної літератури

1. UN, «United Nations Guidelines for Consumer Protection,» 2015. [Онлайновий]. Available: <https://unctad.org/webflyer/united-nations-guidelines-consumer-protection>.
2. A. Levitin, «The Consumer Financial Protection Bureau: An Introduction,» *Review of Banking and Financial Law*, т. 32, pp. 321-369, 2013.
3. OECD/ G20, «High-Level Principles on Financial Consumer Protection,» 2022. [Онлайновий]. Available: <https://www.oecd.org/finance/G20-OECD-Financial-Consumer-Protection-Principles.pdf>.
4. WB, «Global Financial Inclusion and Consumer Protection (FICP) Survey,» [Онлайновий]. Available: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/ficpsurvey>.

Огонь Ц.Г.,

д.е.н., професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
заслужений юрист України,

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В Україні все більшої актуальності набуває визначення та вивчення засад, практики становлення та розвитку фінансової інклюзії в сучасних умовах і на перспективу, яка за змістом передбачає створення належних умов для клієнтів рівного доступу до отримання фінансово-банківських, платіжних та супровідних послуг, а також відповідних продуктів незалежно від рівня особистого доходу та інших факторів, що перешкоджають клієнтам користуватись такими послугами [2, 3].

Війна та наявність воєнного стану в Україні досить суттєво ускладнює процес надання та отримання необхідних першочергових послуг громадянам України, особливо це стосується окупованих, звільнених та прифронтових територій. Наявність фактору безпеки, держава відповідно до Конституції України [1], має вживати заходи та забезпечити надання якісних та своєчасно суспільно-необхідних благ та послуг громадянам, а також створити дієві правові засади та доступні умови для реалізації прав суб'єктами підприємницької діяльності у виборі різних інструментів щодо забезпечення надання відповідних послуг, зокрема послуг у фінансово-банківській сфері.

В сучасних умовах функціонування державних установ та закладів по наданню фінансово-банківських послуг залишаються досить складним, оскільки частина територіальних громад розташовані на звільнених від окупації або знаходяться в малодоступних, небезпечних місцях. За експертною оцінкою,

станом на 1 травня 2025 року понад 5 млн громадян не мають реальної можливості в отриманні фінансово-банківських послуг, оскільки за період війни кількість банківських відділень у відповідних регіонах скоротилася майже на 1 600 одиниць, а кількість працюючих банкоматів зменшилась на понад 2 500 одиниць. За цих умов відбулось ускладнення громадян України та суб'єктів мікро і малого бізнесу в отриманні суспільних благ та послуг, зокрема фінансово-банківських послуг, особливо в районах, наближених до зони бойових дій, на звільнених територіях, а також в малонаселених територіальних громадах.

Для вирішення існуючої проблеми та на виконання пункту 64 Меморандуму про економічну та фінансову політику з Міжнародним валютним фондом від 11 грудня 2024 року (далі –Меморандум) суб'єктами законодавчої ініціативи було підготовлено декілька законопроектів, спрямованих на вирішення зростаючих викликів фінансової інклюзії, використовуючи наявну інфраструктуру. Слід зазначити, що в усіх законопроектах запропоновано запровадити в практику новий вид банку – банк фінансової інклюзії (далі-БФІ). Для забезпечення діяльності відповідних новостворених банків та прирівнених до них установ пропонується видавати обмежену банківську ліцензію, а для діючих банків, у разі потреби, має відбутись процес переоформлення банківських ліцензій у обмежену ліцензію БФІ, як і передбачено в Меморандумі. Статут банку фінансової інклюзії додатково повинен також містити інформацію про його статус БФІ та визначати мету його діяльності.

Банком фінансової інклюзії вважається банк, який отримав обмежену банківську ліцензію, основною метою діяльності якого є забезпечення фінансової інклюзії. Діяльність та стратегія БФІ мають бути спрямовані на забезпечення доступу до користування банківськими, фінансовими, іншими платіжними та супровідними послугами на ринку фінансових послуг та на платіжному ринку, що передбачає можливість отримання його клієнтами якісних фінансових, платіжних, супровідних послуг, в тому числі в малонаселених та важкодоступних територіях [2,3] .

БФІ має право надавати також фінансові послуги щодо фінансового лізингу, факторингу, надання гарантій, торгівля валютними цінностями та деякі інші види фінансових послуг, а також платіжні послуги відповідно до Закону України "Про платіжні послуги" з урахуванням нормативно-правових актів Національного банку України, що регулюють діяльність банків. Передбачається, що БФІ будуть мати право надавати своїм клієнтам (крім банків) фінансові послуги поза межами приміщення банку (відділення банку), а за межами приміщення - у разі залучення комерційного агента, в якому він надає послуги, за погодженням із Національним банком України (далі –НБУ) [2,3]. БФІ набуває статусу уповноваженого банку, через який здійснюється виплата пенсій, заробітної плати працівникам бюджетних установ, грошової допомоги та виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, з дня видачі їй обмеженої банківської ліцензії. Особливість діяльності БФІ проявляється також в тому, що для них планується встановити певні обмеження, зокрема у проведенні деяких операцій, зокрема передбачається, що БФІ матиме право надавати банківські та інші фінансові-розрахункові послуги виключно фізичним

особам, суб'єктам господарювання, громадським та благодійним організаціям, а також органам державної влади та місцевого самоврядування обсяг річного доходу від будь-якої діяльності за попередній звітний календарний рік не перевищує суму еквівалентну 5 млн євро [2,3].

Передбачається також обмежити БФІ у проведенні операцій на ринках капіталу та щодо загального обсягу кредитних коштів, які можуть надаватись одному позичальнику. БФІ, після отримання обмеженої банківської ліцензії, немає права укладати нові договори про надання банківських та інших фінансових послуг, а також збільшувати розмір зобов'язань за укладеними договорами з надання таких послуг. Одночасно пропонується заборонити БФІ здійснювати інвестиції в цінні папери, за винятком облігацій внутрішньої державної позики та депозитних сертифікатів НБУ, а також надавати фінансові послуги в межах професійної діяльності на ринках капіталу [3].

Викликом сучасності в реалізації засад фінансової інклюзії залишається прийняття дієвих та ефективних, а головне швидких і простих в реалізації рішень щодо запровадження в практику функціонування прогресивного інституту банків фінансової інклюзії, діяльність яких має бути направлена на покращення практики надання фінансово-банківських послуг громадянам, суб'єктам мікро та малого підприємництва в прифронтових та звільнених територіальних громадах, а також в малонаселених регіонах України. Верховна Рада України 25.03.2025 розглянула відповідні законопроекти та прийняла за основу з доопрацюванням проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні» [3]. Наступний етап – це доопрацювання з врахуванням пропозицій суб'єктів законодавчої ініціативи та відповідно до викликів сучасності.

Функціонування інституту фінансової інклюзії в Україні, на нашу думку, буде ефективним за умови швидкого рішення щодо підготовки ряду нормативних актів, пов'язаних із виконанням та дотриманням відповідного законодавства. Важливі завдання стоятимуть і перед НБУ. Так, на нашу думку, практика вимагатиме встановлення постійного контролю зі сторони НБУ щодо виконання наділених повноважень банками фінансової інклюзії, а також сприяння розвитку відповідного напрямку надання послуг населенню.

Потребуватиме і пришвидшення впровадження відповідних нових термінів у діюче національне законодавстві, що регулює фінансові послуги та його діяльність, зокрема таких термінів як "фінансова інклюзія", "обмежена банківська ліцензія", "банк фінансової інклюзії" тощо. Передбачається, що НБУ має встановити окремі вимоги щодо регулювання та нагляду за діяльністю БФІ, а також особливі умови та надійні джерела здійснення належної перевірки клієнтів. Вищезазначене потребує прийняття органами влади своєчасних та дієвих управлінських рішень, які б відповідали вимогам часу по вирішення проблем, пов'язаних із впровадженням фінансової інклюзії в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні» реєстр.№ 13018 від 13.02.2025. URL: rada.gov.ua

3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні» реєстр.№ 13018 –д від 20.03.2025. URL: rada.gov.ua

Охрименко І.Б.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Кузьменко Ю.О.,

студентка ОПП «Банківський бізнес», 4 курс,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасних умовах необхідною умовою стабільного функціонування всієї банківської системи та забезпечення економічного зростання є розвиток банківського споживчого кредитування. Протягом останніх років банківська система України розвивалась в умовах комплексного негативного впливу пандемії COVID-19, воєнних дій, економічної та політичної кризи. В свою чергу актуальність дослідження проблем банківського споживчого кредитування полягає в тому, що їх своєчасне виявлення та ефективне подолання дозволить забезпечити якісне функціонування даного сегменту банківської системи.

Економічна нестабільність, викликана повномасштабним вторгненням, має суттєвий вплив на функціонування банківської системи. З початку війни в Україні скороченню споживчого кредитування сприяла складна економічна ситуація, зокрема зростання рівня інфляції та девальвація гривні. Рівень інфляції на кінець 2022 року становив 26,6%, що відповідно суттєво підвищувало вартість кредитів. Інфляція за 2023 рік становила 5,1%, натомість у грудні 2024 року пришвидшилась до 12% у річному вимірі. Вагомим рушієм зростання цін виступало стрімке подорожчання продуктів харчування через низькі врожаї. Також відчутно посилюється ціновий тиск через зростання витрат бізнесу на енергозабезпечення та оплату праці [1]. Інфляція знижує купівельну спроможність грошей, що значно погіршує можливість погашення споживчих кредитів населенням.

Незважаючи на поживавлення споживчого кредитування та зростання чистого гривневого кредитного портфеля населення на понад 30% у 2024 році порівняно з 2023, рівень кредитів відносно ВВП та доходів населення залишається досить низьким, що свідчить про значний простір для нарощення портфеля [2]. Особливої уваги тут набуває необхідність вдосконалення підходів оцінки кредитоспроможності позичальників.